

Téglatöredékek közül 2 bélyeges példány került megőrzésre: LEG (9329) és LEGIIA (9347) bélyegezettel.

Csonttárgy 5 darab került elő. Van köztük csontgomb (9373), lyukas varrótü (9331) és fejestű háromszögalakú lapokból álló gombbal (9326). Érdekesebb darab még egy félköralakban hajlított agancseszköz, egyik vége hegyes, a másik lyukasztott, közepén bevágás (9374).

A vastárgyak száma 13. A szeg, karikaalakú töredékek közül kiemelkedő darab egy 19 cm. hosszú fejsze, hosszúkás négyzetalakú fokkal. Lehet középkori is (9366).

Bronz tárgy 14 van a leletek között: Két T alakú fibula (9336, 9375), egy szépen kidolgozott nagyobb méretű csat lemezével (9265), tányérszerű mélyedésben végződő gombdíszítmény (9322), lemezes (9269) és csöves töredékek (9276, 9302). Az egyik csoporthoz (9302) egy aranyozott végű kampós végű bronzléc is tartozik. Van egy karperec töredék is (9306).

Bronzérmek 11 darabot találtak. Egy darab IV. István (1163—64) rézpénze, C. N. H. I. 98 (9270), a többi római. Rossz tartású külsejük után ítélve mind IV. századiak, csak egy bronz korábbi: Antoninus Pius (9377).

Állatcsontot 25 darabot könyveltünk el.

Dr. Horváth Tibor — Marosi Arnold.

Kutatás Iszkaszentgyörgyön.

Iszkaszentgyörgy neve eddig nem igen szerepelt az archeológiában. Az idén azonban egyszerre számos adattal gazdagította róla való helyismeretünket. Előbb dr. Polgár Iván vette tüzetes kutatás alá a kastélykert római kőemlékeit és a gróf Pappenheim család vendégszerető támogatásával elkészítette azok részletes leírását. Július havában a véletlen adott módot arra, hogy a székesfehérvári muzeum is oda fordítsa figyelmét. Ez a véletlen a minden iránt érdeklődő gyermekesereg érdeme, akiknek kedves játszóhelye a falu északkeleti végén, a Zsidóhegy aljában fekvő homokbánya. A parti fecskék fészket szokták ottan kutaigatni, kaparászni. Egy nagyobb eső után az történt, hogy a víz a partot egyik lazább részén erősebben kimosva Szabó László, ott nyaraló székesfehérvári polgáriskolai tanuló, a vizmosás helyén emberkoponyára akadt. Erre megindult a kaparászás és a koponya mellől egy pár függő, néhány fémgyöngy is került napfényre. A fiu a leletet beküldte szüleinek Székesfehérvárra, atyja pedig a muzeumnak jelentette az esetet. A muzeum jul. 28-án tartott helyszíni szemlét. A csont-

vázat már teljesen szétszórták és a sirnak csak nagyon kis része maradt bolygatatlan. A feltúrt homokot és a bolygatatlan részeket átkutatva még sikerült néhány leletet megmentenünk. Köztük különösen érdekesek a sír szélén előkerült hatalmas vaspántok, melyek kézzel foghatóan jelezték a koporsóban való temetkezést, bár a farészekből semmi sem maradt meg.

A nagy munkaidőben a további kutatást nem folytathattuk. Erre csak augusztus 16-án került a sor. A próbaásatáshoz szükséges munkaerőt a község elöljárósága volt szives szolgáltatni. A kutató árkot megkezdve addig is, míg eredmény mutatkozik, Vagner Kálmán katolikus tanító és Varga Sándor törvénybíró kalauzolása mellett, terepszemlére indultunk. Jelentésük szerint ugyanis a homokbánya körüli szántóföldeken itt is, ott is alapfalakra akadnak és elvezettek egy kőrakáshoz, melyet Rigó Ferenc szedett ki a falakból. Nagy örömünkre a kövek között peremes római téglatöredékeket találtunk, sőt szétszórtan terra sigillata és egyéb római edénytöredékek is akadtak. Ezzel Iszkaszentgyörgy beiktatódott a római telepek sorába és fény vetődött a grófi kertben összegyűjtött római kövek valószínű származására is.

A homokbánya és a római alapfalakat magukban rejtő szántóföldek feletti sziklás fensíknak Zsidóhegy a neve. Valamikor itt volt a zsidó temető, melynek körülárkolt területe ma is kivehető. A dombtetőről nyugat felé tekintve előttünk a Duzzogót és a halas tavakat látjuk, azokon túl az atya-pusztai határ következik. Erről az Atya-pusztáról azt tartja a hagyomány, hogy u. n. rómaluki táblájában alapfalak vannak és a föld felszíne tele van téglatöredékekkel. Állítólag itt állt volna valamikor Atya vagy Szentgyörgy falu Iszkától különállólag. A törökök azonban a falut elpusztították és akkor a lakosság Iszka mellett telepedve le, alakult volna a mai Iszkaszentgyörgy. Az atyapusztai földek mögött fekvő magaslat neve Somosmály szőlőhegy. Schweichert István bemondása szerint Kelet-Somosmály szőlőterületén, Sági és Miklósné földje között fölvezető dülőút mentén, a kereszt fölött mintegy 200 m. távolságban, az út bevágásban nagy téglák kerültek elő. Ugyanitt, mivel a föld munkálás közben helyenként hupogós hangot ad, az emberek szerint sírok is lehetnek. A téglák minden valószínűség szerint római sirtéglák.

Ezzel a terepszemlélet befejeztük és néprajzi megfigyelésekre indultunk a faluba. Régimódi házakat kerestünk. Egyet-kettőt találtunk is. Ilyen a Főutca 114 sz. háza oszlopos gáddal, a 115. sz. díszítéses kapubálvány fájával, a 111. sz. u. n. szelemenes ház. (Szelemen-nek nevezik a tető gerince. alatt végighuzódó hosszú gerendát, melyre a szarufákat fektetik. — »Égett háznak nincs teteje, ki látszik a szelemenje...« — mondja a nóta). Régi ruhák után érdeklődve, megtudtuk, mi az *majkó* = posztóból

készült, rövid, női felsőkabát fent buggyanó újakkal; a szerszámok közül mi az a *babuka* = a harci fokosokra emlékeztető hosszú, keskeny csákány fok nélkül, használták kavicsos talajban szőlődöntésnél; mi a *bucsér* = a zsompor módjára szalmából készült, a kamrában használatos, fedeles holmi, amelyben babot, lencsét, kenyérsütő élesztőt szoktak tartani. A butorzatban még akad néhány tulipános láda, de egyébként a lakásberendezés újmódi. A régi gazdasági eszközök közül csak a kamra és padlás kacatholmija között akad egy-egy muzeális darab.

A róm. kat. plebánián tett látogatásunk sem volt eredménytelen, hol a következő műértékkel bíró tárgyakat sikerült felfedeznünk: két barokk ezüst gyertyatartó, jelzése szerint E. Z. bécsi mester műve 1754-ből; két barokk monstrancia, a kisebbeken az Amade-család címere, felette L. A. D. W. betűk, alatta 1736-os évszám, a nagyobbikon nincs semmiféle jelzés, de művészibb alkotás az előbbinél. A ruhaneműek között szép himzés egy régi velum, a kazulák között is van több régi, értékes szövetből készült. Értesülésem szerint a legértékesebbeket az egyik plebános — nem ismerve becsüket — becserélte újakkal régiségkereskedőnél.

Értékes eredménnyel járt a kastélyban való látogatásuk, ahol gróf Pappenheim Sándor volt vendégszerető kalauzunk kedves előzékenységgel. Időnk kevés volt ahhoz, hogy az összes műtárgyakat szemügyre vegyük. Futólagos megtekintésük után helytörténeti célunkat közelebb érdeklő régészeti leleteket néztük át és foglaltuk jegyzékbe, mint a vármegye archeológiáját bővítő leleteket. Az őskort egy 16 cm. hosszú, fokosalakú, szép kőbalta a Somosmályról, egy tokos balta bronzból és egy kis bronzkori füles pohár valószínű Szentgyörgy határából képviseli. Római leletek: közepes nagyságú füles korsó, melyet 1829-ben Csala-pusztá (Fejér m.) Zsidó-völgynek nevezett völgyében ástak ki; kis római füles korsó, elmosódott felirata szerint valószínű szintén Csaláról; három római méceses, az egyik pázmándi lelet 1841-ből, fenékbélyege: L INARI; két mozaiktégla, bronzkulcs és fibula. Népvándorláskori sirlelet; találták az egykori feljegyzés szerint 1836 április havában Iszkaszentgyörgyön a kastélyon felül való táblának napnyugati sarkán az árokban a hegyoldalon egy régi hosszú holttetem mellett. Részei két aranyfüggő karikáján gyöngykoszorú, alatta három kisebb gömböcske, ez alatt nagy borsószem nagyságú gomb; három drb. tüskés, három szárnyas nyílhegy, két nagyobb nyílhegy három trapézalakú szárnnyal. A szárnyak egyiken hiányzanak, a másikon épek és át vannak lyukasztva, vagyis gyűjtő nyílhegy. A feljegyzés szerint a lelethez tartott még egy hosszú kard, melyet már a rozsdá nagyon megemésztett, ez hiányzik a gyűjteményből. A függők és leletek stílusa mutatják, hogy a lelet avar sirlelet. A középkori hadirégiségeket a folyosón külön táblán őrzik. Ta-

nulságos a szőlőbeli présház berendezése. A XIX. század elejéről való darus prései hatalmas méreteikkel, teljes épségükkel ritkaságai a régi szőlő-felszereléseknek.

Kutatásunk éremgyűjteményünket is gyarapította. Veres József, vezető jegyző 33 római ezüstdénárt (3 Hadrianus, 1 Antonius Pius, 3 Marcus Aurelius, 2 Faustina, 1 Constantinus, 9 Constantius, 1 Valens, 3 bizonytalan) adományozott. Az érmekek Kecel, pestmegyei községben talált tömegleletből származnak. Wagner Kálmán 1 drb. Trajanus bronzérmét ajánlott fel, lelőhelye Agárd. Gaál Balázs, róm. kat. plebános IHS veretű régi gyűrűt ajándékozott.

A három napig tartó (aug. 16—18) próbaásatás eredményeként mint sirlelet, csak egy kis gyermekcsontváz korhadt maradványai kerültek felszínre. A kitermelt földből kiválogatott edénytöredékek jelentős száma kétségtelen bizonyosága a terület lakottságának, de különböző korból valók. Vannak köztük újj-benyomásos, mészbetétes és a bronzkorra valló finomabb kidolgozású példányok; három csonttű, a terra sigillata-k, egy nagy hullámvonalas agyagveder töredéke (V. ö. Szfvári Szemle 1932, 46. l.), néhány egyszerűbb, de keményre égetett peremrészlet az itt létező római életnek bizonyosságai. Egy a gyermekek által fel-dúlt sír közelében talált fazékszáj-töredék gyengén kihajló peremével, az alatta látható zsinegszerű és hullámvonalas dísszel egykorú a sírleletekkel. E sírleletek, a függők, a hozzájuk tartozó csat és kabóca-alakú fibula alapján a Kr. u. V. századból származó germán- emlékek csoportjába tartoznak és mint ilyenek egyik ritkasága Fejér vármegye népvándorlaskori anyagának.

Marosi Arnold.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A lovasberényi bronzlelet.

A muzeum újabb gyarapodásának igen értékes része a lovasberényi bronzlelet. A lelet *Dr. Brunner István*, kórorvos útján jutott a muzeum birtokába az általa készített következő tudósítással:

1934 június hó 23-án este öntött bronz köpüs-baltát és lándzsa-hegyet hozott hozzám az egyik helybeli kereskedő kormeghatározás céljából. A lelet helye és a lelés körülményei után érdeklődve nagynehezen sikerült megtudnom, hogy az egyik helybeli

gazda ma szántás közben egy vesszőkosárra való régi »láncot« és egyebet talált. Siettem azonnal tetten érni, ismervé a jó ismerősök és szomszédok ilyenkor emlékgyűjtő készségét, hogy az egész leletet a maga összességében megmenthessem és megszerezhessem. Két darab kivételével, amit már széthordtak, de amit utólag sikerült megszereznem, az egész lelet hozzám került.

A lelőhely tulajdonosa előadta, hogy szántás közben valami az ekéjét félredobta oly erővel, hogy kíváncsi